

УДК 371.112 (09) (477)

В.Ю. Левченко

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ КУРАТОРСТВА У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ

У статті зазначено, що перші приклади кураторства, попечительства посідали чільне місце у роботі Московського університету. Попечительство і кураторство передбачало конструктивну взаємодію учасників педагогічного процесу й представників вищої влади. Поступово діяльність кураторів отримала правову базу у Положенні про класних наставників від 1871 р. В історії вітчизняної педагогічної думки діяльність кураторів відображена в роботі Томського технологічного інституту.

Ключові слова: студент, куратор, попечитель, наставник, виховання.

В статье указано, что первые примеры кураторства, попечительства занимали особое место в работе Московского университета. Попечительство и кураторство предусматривало конструктивное взаимодействие участников педагогического процесса и представителей высшей власти. Постепенно деятельность кураторов получила правовую базу в Положении о классных наставниках от 1871 г. В истории отечественной педагогической мысли деятельность кураторов характерно отражена в работе Томского технологического института.

Ключевые слова: студент, куратор, попечитель, наставник, воспитание.

The article states that the first examples of coaching, trusteeship occupied a prominent place in the Moscow University. Trusteeship and curator involved a constructive interaction of participants of educational process, and representatives of higher authority. Gradually work supervisors received legal basis for the Regulation of classroom teachers by 1871 in the history of Soviet educational thought curatorial activities reflected in the Tomsk Institute of Technology.

Key words: student, curator, trustee, mentor training.

Постановка проблеми. Сучасні вищі навчальні заклади вирішують важливе соціокультурне завдання – створення освітнього виховного простору, необхідних умов для самоствердження і саморозвитку кожної особистості. Серед пріоритетних завдань сучасного університету є не лише підготовка високоосвічених і висококваліфікованих кадрів, але й виховання повноцінної особистості, здатної жити у полікультурному

глобалізованому просторі. У цьому контексті кураторську роботу вважаємо тією інтегруючою сполукою, що забезпечує цілісність педагогічного процесу у вищих навчальних закладах.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми організації виховної роботи у вищих навчальних закладах привертають увагу багатьох дослідників. Так, загальні аспекти виховної роботи розглядали О. Алексюк, М. Болдирєв, Ю. Бабанський, В. Галузинський, М. Красовицький, О. Кондратюк.

Діяльність куратора академічної групи, що спрямована на формування особистості студента, досліджували В. Базилевич, М. Косарева, Л. Філінська та ін. Аналіз виховної діяльності педагога був предметом наукового дискурсу В. Безпалько, Я. Бурлак, О. Дубасенюк, С. Сисоєвої, А. Троцько.

Мета статті – розкрити окремі аспекти витоків кураторської виховної роботи в історії вітчизняних вищих навчальних закладів на основі аналізу педагогічних та історичних джерел.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, куратор академічної групи є координатором дій усіх викладачів вищого навчального закладу щодо здійснення навчальної і виховної мети. Він є основною ланкою у відносинах професорсько-викладацького складу, ректорату, батьків зі студентами; допомагає студентам пізнавати й шанувати традиції і правила вищого навчального закладу, швидше адаптуватися в ньому. Робота з батьками також є обов'язком куратора: контакт із академічною групою неможливий без знання специфіки родинних стосунків студента тощо.

Куратор виконує функцію не лише вихователя, а й викладача-предметника, науковця, профорієнтаційного діяча. Посада куратора академічної групи має сприяти вирішенню проблем підростаючого покоління – підвищенню розумових, моральних здібностей, професійних якостей майбутніх фахівців. Зміст роботи куратора визначається завданнями вищого технічного навчального закладу з підготовки молоді до науково-практичної діяльності, виховання у них кращих особистісних рис. Зміст виховання потребує від куратора оптимального вибору відповідних форм і методів, що свідчить про високий рівень майстерності куратора.

Куратор організовує певну систему відносин завдяки різноманітній виховній діяльності групи, яка, у свою чергу,

створює умови для індивідуального самовираження кожного студента, розвитку особистості, збереження неповторності й розкриття потенційних здібностей, захисту її інтересів.

Категорія «куратор» походить від латинського «curator» – «опікун, піклувальник». У педагогічному словнику є кілька трактувань цього поняття: 1) піклувальник навчального округу; 2) захисник інтересів і заступник у справах Московського університету перед верховною владою; 3) студент-медик, який веде в клініці спостереження за хворими; 4) учитель, котрий керує у Фінляндії учнівськими гуртками; 5) іноді – професор, який керує науковою підготовкою прикріплених до нього аспірантів. Більш лаконічно це поняття визначають у педагогічному енциклопедичному словнику: «Куратор у деяких навчальних закладах – викладач, вихователь, який спостерігає за навчанням школярів або студентів» [1; 2].

В історичних джерелах зазначено, що інститут кураторства виник разом із появою університетської освіти. У Росії, згідно з наказом, підписаним імператрицею Єлизаветою Петрівною 12 січня 1755 р., на знак найвищої турботи про засноване дітище російської освіти при ньому визначалися «найвідоміші особи, які б увесь корпус його у нагляданні мали й про потреби, що трапляються, доповідали» [3].

За прикладом Європи, у Москві куратори університету відігравали роль сановних прихильників науки й освіти. Першим із них був І. Шувалов, якого вважають одним із ініціаторів заснування Московського університету. Упродовж XVIII ст. цю посаду обіймали видатні діячі російської історії й культури: академік В. Адодуров, відомий дипломат петровського часу Ф. Веселовський, основоположник російської епічної поезії М. Херасков та ін. Вони не лише клопоталися про справи університету перед престолом, але й безпосередньо керували науковою й навчальною діяльністю в ньому.

З історії відомо, що на початку XIX ст. відбувалися значні реформи в діяльності Московського університету, спрямовані на приведення рівня викладання в ньому до кращих європейських навчальних закладів. У зв'язку з цим замість декількох кураторів уведено одну посаду піклувальника з головною метою – слугувати проміжною ланкою між університетом і вищим державним

управлінням. Ініціаторами реформування став перший попечитель Московського університету, поет і державний діяч М. Муравйов. Саме його зусилля заклали основи майбутнього процвітання Московського університету в XIX ст. Серед його наступників у ряді піклувальників велику роль відіграв у 30 – 40-і рр. XIX ст. граф С. Строганов – один із авторів нового університетського статуту, меценат, колекціонер, саме він залучив до викладацької роботи в університеті кращих науковців того часу [3].

Призначення піклувальників трохи змінилося у середині XIX ст. Відтоді вони частіше виступали у ролі чиновників, що відали справами університету, й отримали таку посаду з Міністерства народної освіти. До кінця XIX ст. приходять усвідомлення того, що більшість потреб ученої корпорації знають самі вчені. Тоді роль піклувальників виконували університетські професори – М. Боголепов, П. Некрасов, О. Шварц. Останній з піклувальників, відомий учений-зоолог О. Тихомиров склав свої повноваження у зв'язку із соціально-політичними подіями 1917 р.

Інститут кураторства набув розвитку з моменту офіційного утвердження класних наставників у 1871 р. Їхніми обов'язками була організаторська діяльність (підтримка порядку на заняттях, проведення нарад з викладачами, ведення навчальної документації), а також спостереження за розвитком учнів, виховання в останніх поваги до законів і моральних принципів.

У Віленському університеті (1803 р.), Полоцькій єзуїтській академії (1812 р.), Київському університеті (1834 р.) подібних наставників не було. Їхні функції виконували наставники, дядьки, ментори, пестуни. Одним із перших офіційних документів вищої школи, присвячених кураторській роботі, є Інструкція для кураторів Томського технологічного інституту, затверджена у 1903 р. імператором Миколою II. Незважаючи на те, що відтоді пройшло більше ста років, кураторство існує і його актуальність постійно зростає. При цьому куратори зустрічаються у своїй роботі з найрізноманітнішими проблемами, їм доводиться долати як об'єктивні, так і суб'єктивні труднощі, щоб якісно й ефективно вирішувати педагогічні завдання [4].

У вищезазначеній Інструкції для кураторів Томського технологічного інституту від 1903 р. називалися такі основні обов'язки куратора: «Клопотатися перед академічними органами

про задоволення поважних і в законних формах заявлених потреб і потреб студентів, зокрема – обладнанні наукових і літературних гуртків, установ для занять мистецтвами, фізичними вправами, організації студентських бібліотек і читалень, їдалень, чайних, каси, приходити студентам на допомогу у відшуканні дешевих і чистих квартир» [Там само].

Аналізуючи діяльність куратора академічної групи, маємо на увазі викладача або співробітника освітньої установи, прикріпленого до конкретної навчальної групи з метою спостереження й контролю за процесом навчальної й позанавчальної діяльності студентів і надання їм за потреби інформаційно-організаційної й психолого-педагогічної допомоги у вирішенні різноманітних проблем. Діяльність куратора зорієнтована на вирішення завдання – підтримка й посилення мотивації студентів на одержання професійної освіти, сприяння активній участі їх в освітньому процесі.

Куратор є ключовою ланкою в роботі з адаптації студентів до нового освітньо-виховного середовища – він поєднує вихователів усіх рівнів і вихованців, є посередником між адміністрацією факультету та вищого навчального закладу й студентською групою, родиною студента, між педагогічним колективом і студентом.

Інститут кураторів академічних груп переживає зараз складний період. Відбувається активне усвідомлення необхідності цього виховного інструмента всіма учасниками освітнього процесу й одночасно здійснюється пошук оптимальних форм його відродження і функціонування в умовах недостатньої розробленості нормативно-правової бази діяльності куратора, практично повної відсутності її методичного забезпечення й цільового фінансування. Процеси відродження, функціонування й розвитку інституту кураторства в умовах сучасного вищого навчального закладу можуть розглядатися як інноваційні складові цілісного освітньо-виховного простору.

Проблемний характер роботи інституту кураторства посилюється тим, що значна частина викладачів не прагнуть виконувати певні кураторські функції як додаткове громадське навантаження, або не можуть на продуктивному рівні вирішувати ті виховні завдання, які покликаний вирішувати куратор

академічної групи. Крім того, вищі навчальні заклади непедагогічного профілю мають ще проблему, яка виявляється у тому, що більшість викладачів-кураторів не мають ґрунтовної педагогічної або психологічної освіти. Якість кураторської діяльності в цьому випадку визначається трьома основними факторами:

1) наскільки сам куратор готовий до постійної самоосвіти й самовдосконалення у сфері теоретичної та практичної педагогіки, психології;

2) наскільки ефективно організовано функціонують системи щодо підвищення психолого-педагогічної грамотності викладачів-кураторів і надання соціально-психологічної допомоги суб'єктам виховного процесу;

3) якою мірою сам викладач має ті якості, які є необхідними для здійснення кураторської діяльності.

Тому для розкриття виховного потенціалу кураторства, перетворення його в актуальний інноваційний ресурс вищої професійної освіти необхідно, крім вирішення кожної з вищезазначених проблем, ще й створення системи організаційного, науково-методичного забезпечення й соціально-психолого-педагогічного супроводу інституту кураторів академічних груп.

Комплексна система підтримки кураторства, орієнтована на підвищення якості підготовки майбутніх фахівців у цілому в умовах сучасного вищого навчального закладу, сприятиме підвищенню ефективності вирішення локальних педагогічних завдань, зокрема пов'язаних із процесом адаптації студентів до нових умов навчання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, вивчення довідникової, педагогічної та історичної літератури засвідчило те, що кураторство є важливою складовою університетської освіти. Інститут кураторства нині переживає період якісного оновлення. Саме тому актуальними є питання вивчення історичних передумов і витоків кураторства як історико-педагогічного явища. Установлено, що перші приклади кураторства, попечительства мали місце у роботі Московського університету. Попечительство і кураторство передбачало конструктивну взаємодію учасників педагогічного процесу і

представників вищої влади. Поступово діяльність кураторів набула нормативних ознак і отримала правову базу у Положенні про класних наставників від 1871 р. В історії вітчизняної педагогічної думки діяльність кураторів характерно відображена в роботі Томського технологічного інституту.

Подальшого дослідження потребують питання вивчення передумов становлення кураторства і попечительства в історії української вищої школи. Також для сьогодення цінним є досвід роботи куратора щодо адаптації студентів, організації науково-дослідної роботи, виховання у студентів високого рівня інтелігентності, організації роботи з батьками обдарованих студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогический словарь : в 2 т. / под ред. И.А. Каирова. – Т. 1. – М. : Изд-е АПН, 1960. – С. 184 – 187.
2. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б.М. Бим-Бад ; редкол. : М.М. Безруких, В.А. Болтов, Л.С. Глебова и др. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2002. – 528 с.
3. Мирошина Т.А. Штрихи истории и возрождения кураторства / Т.А. Мирошина // Студенчество. Диалоги о воспитании. – 2006. – № 1. – С. 17.
4. Красовский Н.И. Высшая школа Советской Белоруссии / Н.И. Красовский. – 2-е изд., перераб. и расш. – Минск : Высшая школа, 1972. – 328 с.